

4.6) เหตุผลด้านเศรษฐกิจ การศึกษาในประเทศมาเลเซียโดยเฉพาะในโรงเรียนรัฐบาลไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งแม้จะเสียค่าเล่าเรียนก็ไม่แพงมากนัก นอกจากนี้โรงเรียนยังมีสวัสดิการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ให้ตำราเรียนฟรี ให้ทุนการศึกษา และมีบริการอาหารกลางวัน เป็นต้น อีกประการหนึ่งก็คือโรงเรียนในประเทศมาเลเซียเปิดเรียนเพียงครึ่งวันทำให้นักเรียนสามารถกลับไปทำงานช่วยเหลือผู้ปกครองประกอบอาชีพได้

5) ปัญหาด้านคุณภาพของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีดังนี้คือ

5.1) ปัจจุบันยังคงมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จดทะเบียนแล้ว บางแห่งที่มีลักษณะเป็นโรงเรียนปอเนาะแบบดั้งเดิมสอนวิชาศาสนาอย่างเดียวและไม่เกี่ยวข้องกับทางราชการทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถเข้าไปควบคุมติดตามการดำเนินงานได้

5.2) ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เปิดสอนวิชาสามัญ เจ้าของหรือผู้จัดการโรงเรียนบางแห่งยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ จึงไม่ค่อยให้การสนับสนุนเท่าที่ควร

5.3) เนื่องจากผู้บริหารของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้นประกอบด้วยบุคคล 3 ประเภทคือ โต๊ะครูหรือผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน ผู้จัดการ และครูใหญ่ บางโรงเรียนผู้รับใบอนุญาตหรือโต๊ะครูมีบทบาทในการบริหารโรงเรียน และบางโรงเรียนก็ขึ้นอยู่กับผู้จัดการหรือครูใหญ่ จากการสำรวจผู้บริหารโรงเรียนพบว่าส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้วิชาสามัญชั้น ป.4 อายุระหว่าง 41-50 ปี สามารถใช้ภาษาไทยได้น้อยมากทำให้การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทำได้ในวงจำกัดและไม่ได้ผลเท่าที่ควร (ดาวุละมิ ชา, 2548 : 30-32)

3. ปัญหาด้านศาสนา

ศาสนาอิสลามซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือ นั้นมีลักษณะแตกต่างไปจากศาสนาอื่นเป็นอันมาก ศาสนาอิสลามได้หล่อหลอมกำหนดรูปแบบแห่งพฤติกรรมของมุสลิมไว้อย่างมั่นคงเพราะคำสอนของศาสนามีลักษณะของสภาพบังคับให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด จึงอาจกล่าวได้ว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ สำหรับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักการศาสนานั้นกระทำได้อย่างจำกัดที่สุด (อารง สุทธาศาสน์, 2519 : 132) ศาสนาอิสลามไม่ได้บัญญัติแต่เรื่องพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเดียว แต่ได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในโลกนี้ด้วย มุสลิมจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองและประกอบอาชีพสุจริต บทบัญญัติทางศาสนาได้เข้าไปมีส่วนกำหนดแนวทางปฏิบัติในชีวิตของชาวไทยมุสลิมผูกพันอยู่กับศาสนาจนไม่อาจปลีกตัวออกมาได้แม้เสียวินาทีเดียว (ขจิตกัย บุรุษพัฒน์, 2529 : 157)

ดังนั้นหากจะประมวลสาเหตุของความขัดแย้งในเรื่องของศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้วพอจะสรุปได้ดังนี้

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีนับถือศาสนาอิสลามจริงแต่ส่วนมากไม่รู้ซึ่งในแก่นแท้ของศาสนา คือรู้บ้างไม่รู้บ้าง ผู้นำทางศาสนาบางคนใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือประโยชน์ ไม่ยอมสั่งสอนหลักที่ถูกต้องหรือแก่นแท้ของศาสนา ปิดบังหลักศาสนาที่แท้จริง ปิดเบือนหลักศาสนาเพื่อประโยชน์ของตน ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สนใจหลักธรรมของศาสนาอื่นเห็นว่าการรู้เรื่องของศาสนาอื่นเป็นบาปรังเกียจคนนอกศาสนา ซึ่งบางสมัยบางท้องถิ่นรุนแรงจนถึงกับรังเกียจที่จะพูดหรือฟังภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษามลายู ซึ่งเข้าใจกันเองว่าเป็นภาษาของพวกเขาเหล่านั้น เพราะความเคร่งครัดในศาสนา ถือศาสนาของตนเป็นหลักดำเนินชีวิตอย่างจริงจังจนกลายเป็นการแบ่งชาติว่าขาดการเผยแพร่ศาสนาอย่างถูกต้อง

ทั้งนี้อาจจะเป็นด้วยผู้นับถือศาสนาไม่ค่อยสนใจในการศึกษาและไม่ยอมรับแบบของการศึกษาลัทธิใหม่จึงมีวิธีการเผยแพร่ศาสนาแต่ด้วยวิธีเก่า ๆ ไม่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย ความรู้ทางศาสนานี้จึงขยายออกไปสู่ผู้นับถือไม่สมบูรณ์และผู้รับความรู้สึกไม่ค่อยได้รับความรู้หลักธรรมที่ถูกต้อง หลักของศาสนาบางอย่างที่ขัดกับกฎหมาย เช่น เรื่องครอบครัว ศาสนาอิสลามก็บัญญัติไว้ด้วยว่าเด็กหญิงอาจมีสามีหรือแต่งงานได้เมื่อมีประจำเดือน เด็ก ๆ อายุ 12-13 ปี บางคนร่างกายสมบูรณ์ก็มีประจำเดือนแล้วเด็กเหล่านี้เขาแต่งงานกันแล้ว ซึ่งตามกฎหมายแล้วยังไม่ยอมให้มีสามี ข้อนี้ขัดกฎหมายตรง ๆ ที่เดียว ข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากเป็นไทยพุทธขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนา ความไม่รู้ไม่เข้าใจจึงเป็นเหตุให้ทำอะไรที่ขัดกับความรู้สึกของประชาชนในด้านศาสนาอยู่บ่อย ๆ (กิตติ รัตนฉายา, 2526 : 19-22) ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่นับถือศาสนาพุทธและชาวไทยมุสลิมแตกต่างในด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน กล่าวคือชนสองกลุ่มนี้คือชนที่แตกต่างกันในเนื้อหาที่แท้จริงนั่นคือความแตกต่างในชาติพันธุ์นั่นเอง ความแตกต่างในเอกลักษณ์ไม่มีความหมายมากนัก แต่สิ่งที่ทำให้กลุ่มชนซึ่งมีเอกลักษณ์แตกต่างกันกลายเป็นเรื่องใหญ่คือภาวะทางจิตวิทยาของกลุ่ม ยิ่งถ้ากลุ่มที่แตกต่างกันนั้นจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ทางใดทางหนึ่งหรือจำเป็นจะต้องอยู่ใกล้ชิดกัน ภาวะทางจิตวิทยาก็ยิ่งเห็นได้ชัดมากขึ้น ภาวะจิตวิทยานี้คือ ความล้าในในความแตกต่างหรือความล้าในทำนองที่ว่า นี่พวกเรานั้นพวกเขา พวกเรากับพวกเขาแตกต่างกัน พวกเราดีกว่าพวกเขา พวกเขาคอยแต่จะเอารัดเอาเปรียบคอยแต่จะหว่านโอกาสเพื่อจะโจมตีหรือให้ร้ายป้ายสี ไม่เคยมีความจริงใจ ฯลฯ ความรู้สึกในความแตกต่างเช่นนี้มีทั้งในหมู่ชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่นับถือศาสนาพุทธ เป็น

ความรู้สึกที่ฝังแน่นอยู่ภายในซึ่งส่วนมากแสดงออกมาทางพฤติกรรม สำหรับรัฐบาลนั้นแสดงออกมาอย่างแข็งขันตั้งแต่อดีตว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่คนไทย รัฐบาลไทยเริ่มเรียกว่าเป็นคนไทยอย่างจริงจังเมื่อสมัย จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม นี่เองทันทีที่เรียกเขาว่าเป็นคนไทยรัฐบาลก็เริ่มนโยบาย “กลมกลืนทางวัฒนธรรม” เพื่อทำให้มุสลิมทางใต้เป็นคนไทยดังที่ต้องการ เช่น อพยพขนย้ายคนไทยจากภูมิภาคอื่นไปตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชายแดนภาคใต้และพยายามอบรมเยาวชนในโรงเรียนให้เข้าใจว่าเป็นคนไทยแต่นับถือศาสนาอิสลาม นอกจากนี้แล้วรัฐบาลยังได้ปฏิบัติอีกมากมายเพื่อขจัดเอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ส่งเสริมโรงเรียนสอนศาสนา (ปอเนาะ) ให้แปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามโดยบรรจุหลักสูตรภาษาไทย แต่เอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้เปลี่ยนง่าย ๆ ดังที่เข้าใจกัน เมื่อรัฐบาลยกเลิกภาษามลายูในโรงเรียนของรัฐบาลประชาชนก็สอนศาสนาให้ลูกหลานของตนตามบ้าน โรงเรียน ปอเนาะ ส่วนมากก็อยากจะคงสภาพเดิมอยู่ ที่แปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎรมีจำนวนไม่มากนัก ถึงแม้ปอเนาะที่แปรสภาพแล้วก็ยังรักษาเอกลักษณ์ของปอเนาะแบบเดิมอยู่เป็นจำนวนมาก เอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภาษาก็ยังคงอยู่ การที่ชาวไทยมุสลิมยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนอยู่นั้นทำให้เจ้าหน้าที่รัฐรู้สึกว่าชนกลุ่มนี้เป็นคนละพวก ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้มักจะรู้สึกว่าตนเองกำลังปกครองประชาชนที่ไม่ใช่คนไทย ทำให้เกิดความเคลงใจสงสัยเจ้าหน้าที่มักรู้สึกว่าประชาชนเหล่านี้เป็นคนละพวก ทำให้อุดที่จจะระแวงสงสัยไม่ได้ว่าประชาชนจะไม่จงรักภักดีต่อราชอาณาจักรไทยและจะเรียกร้องอิสรภาพจากการปกครองของไทย เพราะฉะนั้นคำว่า “แบ่งแยกดินแดน” จึงเป็นคำที่อยู่เคียงกับ “จังหวัดชายแดนภาคใต้” ตลอดมา ความสงสัยในเรื่องการแบ่งแยกดินแดนถูกใช้โดยเจ้าหน้าที่รัฐกันอย่างกว้างขวาง ความระแวงสงสัยนี้มีแหล่งที่มาจากหลายแห่ง บางครั้งก็มีมูลความจริงบางครั้งก็ไม่มีมูล เกิดจากการเข้าใจผิด ข่าวลือ ความระแวงอีกประการหนึ่งเกิดจากข้อมูลที่ผิดพลาดซึ่งสะสมมาตั้งแต่อดีต รวมทั้งรายงานเท็จต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่บางกลุ่ม เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล ขบวนการการปฏิบัติงานของขบวนการ ข้อมูลที่ผิดพลาดเหล่านี้มีผลทำให้ประชาชนทั่วประเทศรู้สึกว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้คงจะระส่ำระสาย แม้จะไปด้วยอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนซึ่งเป็นการเพิ่มความระแวงสงสัยมากขึ้นไปอีก

สาเหตุของการระแวงอีกประการหนึ่งคือการปฏิบัติงานของขบวนการจริง ๆ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การจับเรียกค่าไถ่ (ซึ่งเรามักจะเหมาว่าเป็นการปฏิบัติของขบวนการแบ่งแยกดินแดน) เอกสารและสิ่งตีพิมพ์ของขบวนการต่าง ๆ ที่แจกจ่ายให้ประชาชนรวมทั้งบัตร

สันเทห์ต่าง ๆ ที่ส่งไปยังสถานที่ราชการทั้งในประเทศและต่างประเทศ สำหรับชาวไทยมุสลิมใน
 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็อยู่ภายใต้ภาวะจิตวิทยาที่เป็นของตนเองคือตกอยู่ภายใต้ความรู้สึกว่า
 ชาวไทยมุสลิมไม่อาจจะเป็นไทยตามความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมได้ เพราะจะต้อง
 ประสบความยุ่งยากหลายประการ ศาสนาและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดน
 ภาคใต้ทำให้พวกเขาจำเป็นต้องจำกัดการแทรกซึมของวัฒนธรรมอื่น ศาสนาอิสลามได้กำหนด
 ความผูกพันระหว่างมุสลิมกับสิ่งแวดล้อม และมุสลิมกับมุสลิมด้วยกันพอสมควร เช่น มีสัตว์
 ประเภทที่ต้องห้าม มีอาหารและเครื่องดื่มประเภทต้องห้าม มีเดือนถือศีลอดซึ่งมุสลิมทุกคน
 จะต้องถือปฏิบัติ มีหลักทางกายภาพ มีโครงสร้างของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองเหล่านี้
 เป็นต้น ดังนั้นการแทรกซึมของวัฒนธรรมศาสนาเกิดความไม่คล่องตัว ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
 ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของ
 ตนเอง ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาที่เขาสามารถติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับสมาชิกของชุมชนด้วยกัน
 เวลาที่มีพิธีทางศาสนาหรือพิธีเกี่ยวข้องกับชุมชนส่วนรวม ซึ่งจำเป็นต้องใช้การกระทำร่วมกันก็
 จะกระทำด้วยความยากลำบากเพราะภาษาเป็นอุปสรรค ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า
 เจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวไทยพุทธส่วนหนึ่งมักจะมองชาวไทยมุสลิมด้วยความไม่ไว้วางใจมากนัก
 โดยถือเอาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภาษาเป็นเครื่องวัด ส่วนชาวไทยมุสลิมใน
 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็มักจะมองเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวไทยพุทธด้วยทัศนคติเดียวกัน คือ
 ระแวงสงสัยในความจริงใจที่มีต่อพวกเขา ปัญหาที่เกิดขึ้นคือชาวไทยมุสลิมมีเหตุผลพอที่จะรู้สึก
 เช่นนี้หรือไม่ เจ้าหน้าที่รัฐเคยทำอะไรผิดพลาดที่จะทำให้จากการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่
 เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน เช่น การเรียกชาวไทยมุสลิมว่า แยก หรือ แยกมลายู เป็นการดู
 ถูกเหยียดหยามอยู่ในตัว นอกจากจะเป็นการที่เหยียดหยามแล้วยังแสดงถึงการไม่ยอมรับว่าพวก
 เขาเป็นส่วนหนึ่งของชาติอย่างแท้จริงอีกด้วย นโยบายการผสมกลมกลืนในทางวัฒนธรรมทำให้
 เขามองไม่ได้ว่ารัฐบาลพยายามที่จะล้มล้างวัฒนธรรมของเขาซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่เขาหวงแหนมาก
 เป็นที่เข้าใจในหมู่ชาวไทยมุสลิมว่าชาวไทยพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ค่อยยอมลงคะแนน
 เสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นมุสลิม ทั้ง ๆ ที่มุสลิมลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่เป็นพุทธเสมอ ๆ
 พฤติการณ์นี้ทำให้ชาวไทยมุสลิมเกิดความระแวงสงสัยในมิตรภาพของชาวไทยพุทธอยู่ เจ้าหน้าที่
 รัฐบาลส่วนมากเป็นคนที่นับถือศาสนาพุทธมาปกครองจังหวัด ซึ่งชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมทำให้
 ชาวไทยมุสลิมมองรัฐบาลในแง่ร้ายเป็นอย่างมากในปัจจุบันนี้ความไม่ไว้วางใจของชาวไทยมุสลิม
 ที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาลและชาวไทยพุทธยังคงมีอยู่

สรุปแล้วทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ รวมทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมต่างก็มีสภาวะวิทยาของการไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างก็ระแวงว่าฝ่ายหนึ่งจะไม่มีความจริงใจ และมีเจตนาร้ายต่อกันฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายต่างรู้สึกว่าเป็นคนละพวกไม่ใช่พวกเดียวกัน ทั้งนี้เพราะมีเอกลักษณ์แรงแสดงต่างกันเกือบจะทุกด้านดังกล่าวมาแล้ว (ดาอูม ซา, 2548 : 35-37)

4. ปัญหาด้านการเมือง

ปัญหาด้านการเมืองของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผลมาจากที่ภูมิภาคส่วนนี้มีประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง โดยการยกเลิกระบบที่เจ้าเมืองมีอำนาจการปกครองอย่างเด็ดขาด เป็นเหตุให้ผู้สูญเสียอำนาจและผลประโยชน์บางกลุ่มได้ชักจูงยุยงประชาชนกระด้างกระเดื่องต่อระบบการปกครองด้วยการหยิบยกเอาข้อแตกต่างในเรื่องศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจนสามารถตั้งเป็นกลุ่มหรือขบวนการขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแยกบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกเป็นรัฐอิสระ ขบวนการต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวและสร้างปัญหานักใจในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งได้ดังนี้

1. ขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติปัตตานี มีชื่อเป็นภาษามาลาเลเซียว่า Barisan Nasional Pembebasan Pattani Raya : B.N.P.P. เริ่มมีการเคลื่อนไหวปฏิบัติการระหว่าง พ.ศ. 2490-2491 (ประกิจ ปัจฉนิก, 2531: 22-29)

2. ขบวนการปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี มีชื่อเป็นภาษามาลาเลเซียว่า Barisan Revolusi Nasional Malayu Pattani : B.R.N. เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2503 (ประกิจ ประจันปัจฉนิก, 2531: 22-29) มีการเคลื่อนไหวทั้งทางด้านการเมืองและการทหารในไทยปัจจุบัน นายรอชะ บูราสอ / เจ๊ะกูเบ็ง / เาะนูชา ยาลิล / ปะจูแม เป็นประธาน และนายอับดุล มุขตี บินนามุด / เจ๊ะมูดอ ตะมะยุง / เาะติโต เป็นเลขาธิการ BRN-CONGRESS มีที่ตั้งสำนักงานอยู่ในมาเลเซีย (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 45)

3. องค์การแนวร่วมปลดปล่อยสหพันธ์ปัตตานี มีชื่อเรียกภาษามาลาเลเซียว่า Pattani United Liberation Organization : P.U.L.O. เมื่อประมาณ พ.ศ. 2515 ปัจจุบันมีการเคลื่อนไหวทางด้านการเมืองการทหารทั้งในประเทศและต่างประเทศ นโยบายเป็นแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย โดยยึดหลักกฎหมายอิสลามเป็นธรรม (ประกิจ ประจันปัจฉนิก, 2531: 22-29) ปัจจุบันเกิดสภาพการแตกแยกภายใน แบ่งแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ PULO กลุ่มเก่า ปัจจุบันมีนายกาบีร์ อับดุลเลาะห์มาน / ตงกูบือรอ กอดตอนีรอ เป็นเลขาธิการ , นายซำซูดิง คาน เป็นรอง ฯ และ PULO กลุ่มใหม่ ซึ่งแยกตัวกันเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกมี นายหะยีวันมูฮัมหมัด กาเมล บิน

หะยีวันยูซุฟ / กาแม ยูโซ๊ะ / อาแบกาแม เป็นประธาน , นายอาบูอัมรุ มะกาบี / อุดตาซรอซี หะยีฮาซัน / รือตี ลูโบ๊ะโต๊ะเบ็ง เป็นรอง ฯ และกลุ่มที่สองมี นายอารง มูเล็ง เป็นหัวหน้า ทั้งสองกลุ่มมีที่ตั้งสำนักงานอยู่ใน มช. (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 45)

4) ขบวนการมูจาฮิดีนปัตตานี มีชื่อเรียกภาษามลายูเรียกว่า Barisan Bersatu Mujahidin Pattani : B.B.M.P. ประมาณ พ.ศ.2526 ขบวนการโจรก่อการร้ายกลุ่มต่าง ๆ ถูกกดดันทางทหารอย่างรุนแรง บางกลุ่มต้องสลายตัวยุติการเคลื่อนไหว ระดับนำหรือฝ่ายบริหารจึงจัดประชุมประสานงานร่วมมือกัน เพื่อความอยู่รอดและผลประโยชน์ร่วมกันของ B.R.N. P.U.L.O. และ B.N.P.P. โดยให้ขบวนการ P.U.L.O. เป็นแกนนำ (ประกิจ ปัจฉิก, 2531: 22-29) ก่อตั้งเมื่อ 16 ก.ย. 2528 มีเป้าหมายเพื่อต่อสู้ปลดแอกจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสถาปนาเป็น “รัฐปัตตานีดารุลมาอารีฟ” กลุ่มนี้เป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “มูจาฮิดีนปัตตานี” (มูจาฮิดีน หมายถึง กลุ่มนักต่อสู้ในหนทางของพระเจ้า / นักรบเพื่อศาสนา) มีลักษณะการเคลื่อนไหวพยายามรวบรวมกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเน้นงานด้านการฝึกอบรมสมาชิก และงานด้านการเมือง มีที่ตั้งสำนักงานอยู่ใน มช. แกนนำคนสำคัญส่วนใหญ่แยกตัวมาจากขบวนการแนวร่วมปลดปล่อยอิสลามปัตตานี หรือ BIPP (เดิม BNPP) ประกอบด้วย นายวันอาหมัด วันยูซุฟ / แวหะมะ แวโยโซ๊ะ , นายอวัง อับดุลเลาะห์กาบีร์ สุานมุฮัมหมัด / มะ โคล์ การดำเนินงานของกลุ่มนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ต่อมาจึงได้ร่วมกับกลุ่มพันธมิตรก่อตั้งเป็นแนวร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี หรือ เบอ์ซาตฺ (Bersatu) และปรากฏการเคลื่อนไหวด้านการเมืองอยู่ใน มช. จนถึงปัจจุบัน (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 45)

5) กลุ่มโจรมูจาฮิดีนอิสลามปัตตานี (GMIP) กลุ่มโจรมูจาฮิดีนอิสลามปัตตานี หรือ GMIP (Gerakan Mujahidin Islam Pattani) เริ่มปรากฏการเคลื่อนไหวก่อการร้ายจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา โดยมีนายเจ๊ะกูอัลดุละเราะห์มาน / เจ๊ะกูแม / อับบาซ อาหมัด เป็นผู้ก่อตั้ง อดีตเป็นสมาชิกขบวนการมูจาฮิดีนปัตตานี (GMIP) ซึ่งแยกตัวมาตั้งกลุ่มของตนเองขึ้น ปัจจุบันมีนายโรตี / รือตี กูเต๊ะ (บุตรนายเจ๊ะกูแม ฯ) เป็นหัวหน้า โดยมีฐานะดำเนินงานอยู่ที่รัฐตรังกานู กลุ่มนี้ไม่มีโครงสร้างการจัดที่เป็นรูปแบบ แต่มีบทบาทในการก่อการร้ายพอสมควร (เน้นหนักการก่อวินาศกรรมในเมืองและชุมชุนกรือทรีทรี) ปัจจุบันโจรกลุ่มนี้ยังคงมีการเคลื่อนไหวก่อการร้ายเป็นครั้งคราว และมีแนวโน้มว่าจะปฏิบัติการก่อเหตุร้ายเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำคนใหม่ ซึ่งเป็นคนหนุ่มไฟแรง และพยายามยกระดับฐานะของกลุ่มให้เหมือนโจรก่อการร้าย (จกร.) กลุ่มอื่น ๆ (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 45-46)

6) แนวร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี หรือ เบอ์ซาตุ (BERSATU : Barisan Bersatu Kemerdekaan Pattani) ก่อตั้งเมื่อปลายปี 2532 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมใจก่อการร้าย กลุ่มต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเพื่อจัดความสับสนในการที่จะรับการสนับสนุน ทางด้านการเงินจากต่างประเทศ มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองใน มท. โดยแอบแฝงอยู่ ภายใน "สมาคมชาวปัตตานี" ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ มท. ปัจจุบันมี ดร.ฟาเดร์ เจ๊ะมาน / มาฮาดี ดาโอ๊ะ เป็นประธาน โดยมีกลุ่มพันธมิตร 4 กลุ่ม ได้แก่ BRN- CONGRESS , BIPP , มุจาฮิดีน ปัตตานี (GMP) และ PULO ใหม่ (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 46)

7) กลุ่มศรีนาคร (สัญลักษณ์ปืนใหญ่ไขว้) กลุ่ม "ศรีนาครอ" หรือชื่อภาษามลายูว่า "เกอเราะกัน ศรีนาครอ" เป็นกลุ่มโจรที่เริ่มปรากฏการเคลื่อนไหวก่อเหตุร้ายและกรรโชกทรัพย์ ผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ 2543 เป็นต้นมา จากการตรวจสอบข่าวสาร และประมวลจากฐานข่าวที่มีอยู่ พอที่จะสรุปในเบื้องต้นได้ว่า กลุ่มที่ใช้ชื่อ "ศรีนาครอ" น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มโจรมุจาฮิดีนปัตตานี (GMIP) และพูโลใหม่ โดยทั้งสองกลุ่มน่าจะมีการ ประสานการปฏิบัติเพื่อแสวงผลประโยชน์ร่วมกัน หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของ กกล. ผสมเฉพาะกิจ ที่ได้รับการจัดตั้งจากแนวร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี (BERSATU) โดยมอบหมายให้พูโลใหม่ (หนึ่งในพันธมิตรของเบอ์ซาตุ) และกลุ่มโจร GMIP (ยังไม่ได้เข้าร่วมในเบอ์ซาตุอย่างเป็นทางการ แต่ในระดับสมาชิกผู้ปฏิบัติงานจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสมาชิกพูโลใหม่) เป็นกำลังหลักที่ ปฏิบัติงานในนาม "กองทัพลายูอิสลามปัตตานี" หรือชื่อภาษามลายูว่า "เต็นดรามลายูอิสลาม ปัตตานี" และใช้สัญลักษณ์/ประทับว่ากลุ่มศรีนาครอ (ปืนใหญ่ไขว้) ก็เป็นไปได้ และมีแนวโน้มว่า การปฏิบัติการของกลุ่มศรีนาครอ น่าจะมีบทบาทในการก่อการร้ายมากยิ่งขึ้น (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 46)

5. ปัญหาด้านการปกครอง

ปัญหาด้านการปกครองนั้นเกิดจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับ ประชาชน ทำให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับทางราชการเท่าที่ควร ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าว มีสภาพปัญหาพื้นฐานทางสังคมที่มีความแตกต่างระหว่างกันอยู่มาก ทำให้ปัญหาระหว่างทาง ราชการกับประชาชนมีผลกระทบรุนแรงกว่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ สาเหตุในปัญหา ความสัมพันธ์นั้นมีสาเหตุ 2 ประการ คือ ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันและความหวาดระแวงซึ่ง กันและกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (ประกิจ ประจนปัจจนึก, 2534: 99-102)

1) ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลยังขาดความเข้าใจในสภาพที่แท้จริงของปัญหา ทำให้เกิดการผิดพลาดในการกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติในการสร้างความเข้าใจและสัมพันธ์ที่ดีต่อชาวไทยมุสลิม นโยบายและการปฏิบัติบางอย่างของทางราชการแสดงถึงความไม่เข้าใจในหลักการในประเพณีปฏิบัติของศาสนาอิสลามและการไม่ให้ความสำคัญแก่ชาวไทยมุสลิมในการรักษาเอกลักษณ์ของตน การกระทำบางอย่างของทหาร การแสดงถึงการพยายามเข้าใจครอบงำศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามหรืออย่างน้อยก็ขัดหลักการของอิสลาม และไม่ให้เกียรติศาสนาอิสลามที่พวกเขานับถือหวงแหน การไม่ให้เกียรติผู้นำศาสนาอิสลาม ซึ่งหลักศาสนาอิสลามจะไม่แยกผู้นำทางโลกและผู้นำทางศาสนา ชาวไทยมุสลิมถือว่าผู้นำทางโลกและผู้นำศาสนาเป็นบุคคลคนเดียวกัน การที่ชาวไทยมุสลิมไม่รู้ภาษาไทย ทำให้ประสบความลำบากในการติดต่อสื่อสารกับทางราชการและชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งทำให้ยากแก่การทำความเข้าใจหรือสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน

ชาวไทยมุสลิมไม่ต้องการติดต่อสัมพันธ์หรือสมาคมกับชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ เพราะเกรงว่าอาจต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประเพณีของพุทธศาสนาหรือทำให้ความบริสุทธิ์ของศาสนาของตนลดน้อยลง ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ห่างเหินในลักษณะคนต่างอยู่นำไปสู่ความไม่เข้าใจ เจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับต่ำที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ไม่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องในสภาพของปัญหาและสาเหตุของปัญหา ประกอบกับขาดความรู้ในเรื่องหลักการและวิธีปฏิบัติของศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นยังขาดความสนใจในการศึกษาภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งในแง่ของชาวไทยมุสลิมแล้วถือว่าสิ่งเหล่านี้สำคัญต่อความเป็นมุสลิมของพวกเขาอย่างมาก เจ้าหน้าที่และชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธบางคนและบางกลุ่ม แสดงความรังเกียจดูถูกชาวไทยมุสลิมทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น เรียกว่าชาวไทยมุสลิมว่า "แขก" แสดงถึงการแบ่งพวกเขาพวกเรา และบางคนชอบล้อเลียนการปฏิบัติบางอย่างทางศาสนาอิสลามด้วยความไม่เข้าใจ ซึ่งพวกเขาถือว่าเป็นการดูหมิ่นและเหยียดหยามชาวไทยมุสลิม

ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมักปฏิบัติไม่เท่าเทียมกันระหว่างชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธกับชาวไทยมุสลิมหรือ "เลือกที่รักมักที่ชัง" ไม่ว่าทางส่วนตัวทางราชการ หรืออาชีพการงาน ข้าราชการและชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธมองคนมุสลิมด้วยความรู้สึกที่ว่าเป็นกลุ่มที่ล้าหลัง เกียจคร้าน ไม่จริงจังในการประกอบอาชีพด้วยพัฒนา เมื่อเทียบกับคนไทยโดยทั่วไป ข้าราชการมีความเข้าใจว่าชาวไทยมุสลิม ไม่สนใจต่อการศึกษาล่าเรียนระดับสูง ๆ ขึ้นไป ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเอง นักการเมืองบางคนผู้ไม่หวังดี แกล้งตีความหมายของหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของศาสนา

อิสลามในทางที่ผิด เพื่อผลประโยชน์ของตนและทำให้ชาวไทยมุสลิมเกิดความไม่เข้าใจต่อหลักศาสนาที่แท้จริง ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในสังคม

2) ความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน

2.1) ชาวไทยมุสลิม หวาดระแวงว่าการปฏิบัติของข้าราชการและชาวไทยที่นับถือศาสนาขาดความจริงใจแสสร้งทำดีต่อหน้าอย่างหนึ่งลับหลังอย่างหนึ่ง เข้าลักษณะ "หน้าไหว้หลังหลอก" ข้าราชการและชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธบางคนและบางกลุ่มหวาดระแวงว่า ชาวไทยมุสลิมโดยทั่วไปต้องการแบ่งแยกดินแดนไม่จงรักภักดีต่อรัฐบาลไทยฝักใฝ่ต่อประเทศมาเลเซีย และต้องการแยกตัวออกจากประเทศไทย

2.2) ข้าราชการและชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ มักกล่าวหาว่าชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่มีความเป็นไทยหรือไม่อยากเป็นคนไทย ไม่จงรักภักดีต่อชาติแผ่นดินเกิด และสถาบันพระมหากษัตริย์

2.3) ชาวไทยมุสลิม หวาดระแวงว่านโยบายบางอย่างของรัฐต้องการที่จะทำลายศาสนา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมของพวกเขา

2.4) ข้าราชการและชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ มักมองชาวไทยมุสลิมที่เคร่งครัดต่อการปฏิบัติตามหลักศาสนาว่าเป็นพวกที่ก่อให้เกิดปัญหาและเพื่อผลทางด้านการเมือง เช่น การแต่งกายแบบคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) มักมองบุคคลเหล่านี้ว่าต้องการทำลายกฎข้อบังคับของสถาบันนั้น ๆ การที่ชาวไทยมุสลิมบางกลุ่ม ได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากต่างประเทศและเป็นผู้แทนทำการเคลื่อนไหวขยายอิทธิพลนิกายและแนวทางปฏิบัติอิสลาม ก่อให้เกิดความหวาดระแวงต่อชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มมากขึ้น

6. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

โดยภาพรวมของประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีฐานะยากจนขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพมักจะเกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก อาชีพหลักคือการทำสวนยางพารา การทำนา การทำสวนมะพร้าว การทำสวนผลไม้ การประมงและเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการแบบดั้งเดิม ทำให้ผลผลิตต่ำคุณภาพไม่ดีพอและไม่เป็นที่ต้องการของตลาดส่งผลให้ ประชากรมีฐานะยากจนมีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จากการสำรวจข้อมูล จปฐ.ปี 2542 พบว่า จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 79,267 ครัวเรือนมีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท/คน/ปีถึง 30,537 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.5 (ข้อมูลทั่วไปในจังหวัดนราธิวาส , 2543 : 48) นอกจากนั้น

ระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านการอุตสาหกรรมและด้านการบริการยังต้องพึ่งพาและขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศมาเลเซียเป็นหลัก หากเกิดผลกระทบระหว่างกันจนเป็นผลให้รัฐบาลมาเลเซียสั่งห้ามชาวมาเลเซียมาท่องเที่ยวยังจังหวัดนราธิวาสแล้วปัญหาเศรษฐกิจก็เกิดขึ้นแก่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในอำเภอท่องเที่ยวตามแนวชายแดน

ปัญหาเศรษฐกิจเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวม บางส่วนเมื่อขาดรายได้ ว่างงาน ก็คิดหาทางร่ำรวยหรือหาผลประโยชน์ทางลัด จากการไปเป็นแนวร่วมโจรก่อการร้าย รับจ้างก่อความไม่สงบ ส่งจดหมายเรียกค่าคุ้มครองซึ่งพบได้บ่อยครั้งในปัจจุบัน (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 35-36)

7. ปัญหาอุดมการณ์ของโจรก่อการร้าย

เนื่องจากดินแดนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางสังคมแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และมีเอกลักษณ์ทางด้านภาษา ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว มีประวัติศาสตร์ ความเป็นรัฐ ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันคือ เชื้อสายมาเลย์ จึงมีความรู้สึกในตัวเองว่าแปลกแยก (Alienate) ตลอดจนมีความสำนึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตนเองค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับอารยธรรมปัตตานี เมื่อดินแดนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานแห่งนี้ ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทยอย่างสิ้นเชิง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นความแตกต่างดังกล่าวจึงทำให้เกิดกระแสต่อต้านอำนาจรัฐในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีการตั้งปรัชญาอุดมคติของกลุ่มในลักษณะที่จะปลดแอกชาวไทยมุสลิมให้พ้นจากการปกครองของไทย ซึ่งเป็นที่มาของอุดมการณ์ที่ใช้กล่าวอ้างอิงในการก่อความไม่สงบแต่ละครั้ง ซึ่งมักจะเรียกว่า “อุดมการณ์แบ่งแยกดินแดน”

แนวความคิดเพื่อปลดแอกชาวไทยมุสลิมให้หลุดพ้นจากการปกครองของไทยมีขึ้นสืบเนื่องตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์และปรากฏเด่นชัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2329-2465 เกิดการก่อการจลาจลเพื่อปลดแอกชาวไทยมุสลิมให้พ้นจากการปกครองของไทยรวมทั้งสิ้น 6 ครั้ง คือ 1) กบฏตงกูลัมมิเด็น พ.ศ. 2329 2) กบฏระตูปะกาลัน พ.ศ. 2349 3) กบฏนายเซและนายเจะบู พ.ศ. 2364 และพ.ศ. 2369 4) กบฏเจ้าเมืองหนองจิก พ.ศ. 2370 5) กบฏเจ้าเมืองปัตตานี (ตงกูสุหลง) พ.ศ. 2374 6) กบฏตงกูอัปดุลกาเดร์ (พระยาวิชัยภักดิฯ) พ.ศ. 2445

หลังจากสิ้นสมัยตงกูอัปดุลกาเดร์ (พระยาวิชัยภักดิฯ) แล้ว ขบวนการต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนและปลดแอกชาวไทยมุสลิมหลายกลุ่มได้กำเนิดขึ้นมารูปแบบการต่อสู้ยุทธวิธีเริ่ม

โน้มนำเข้าสู่รูปแบบแห่งความรุนแรงมาโดยตลอดนับตั้งแต่การต่อสู้ทางการเมืองของตงกูฮุยยิติน บุตรของตงกู อับดุลกาเดร์ โดยอาศัยเงื่อนไขทางการเมือง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จัดตั้ง ขบวนการ B.N.P.P. (Barisan Nasional Pembebasan Pattani) การต่อสู้ของนายหะยีสุหลง โต๊ะมีนา ด้วยข้อเรียกร้อง 7 ประการ ที่นำไปสู่การเสียชีวิตในที่สุด กบฏดุซงญอ ปี พ.ศ. 2491 การกำเนิดของแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติติมละยูปัตตานี (B.R.N. : Barisan Revolution Nasional) ปี พ.ศ. 2503 ขบวนการปะนัส (PARNAS) ปี พ.ศ. 2505 องค์การปลดแอก สาธารณรัฐปัตตานี (P.U.L.O. : Pattani United Liberation Organization) พ.ศ. 2511 การ สืบทอดเจตนารมณ์ขบวนการ B.N.P.P. โดยตงกูยะลา นาเซ (อดุลย์ ณ สายบุรี) บุตรชายตงกู กูฮุยยิติน ในปี พ.ศ. 2514 เป็นต้น (อับดุลฮาติม มินฮาร์, 2535 : 2-3)

การต่อสู้ทำทลายอำนาจรัฐของขบวนการต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย กล่าวอ้างอุดมการณ์ในการแบ่งแยกดินแดน ปลดแอกชาวไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้มีขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2544 – วันที่ 10 กรกฎาคม 2545 ขบวนการโจรก่อการร้ายได้กล่าวอ้างอุดมการณ์ดังกล่าวในการก่อความไม่ สงบในจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึง 132 ครั้ง (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 37-38)

8. ปัญหาจากแนวนโยบายเรื่องความมั่นคงของรัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

แม้ว่ารัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่าง ต่อเนื่องโดยตลอด โดยเฉพาะนโยบายสำคัญ ๆ ในอดีต ได้แก่

- 1) หลักรัฐประศาสนโยบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสำหรับ มณฑลปัตตานี
- 2) ห้วงปี พ.ศ. 2444-2482 ยึดหลักนโยบายการปกครองโดยรวมอำนาจเข้าสู่ ส่วนกลาง
- 3) ห้วงปี พ.ศ. 2483-2487 ยึดหลักนโยบายเน้นหนักในเรื่องชาตินิยม มีลักษณะ พยายามกลืนชาติค่อนข้างหนัก
- 4) ห้วงปี พ.ศ. 2488-2500 ยึดหลักนโยบายอุปถัมภ์อิสลาม โดยให้ความช่วยเหลือ คุ่มครอง และอุปถัมภ์กิจการศาสนา
- 5) ห้วงปี พ.ศ. 2501-2530 ยึดหลักนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมและปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน

การกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาลในอดีต นอกจากจะผิดพลาดและถูกโจมตีเสมอว่าเป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุแล้วยังเพิ่มความกดดัน ความหวาดระแวงจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่าง ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง (วชิระ อัสภาชน์, 2546 : 38-39)

นโยบายผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

การผสมผสานหรือประสมประสานหรือบูรณาการมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Acculturation หรือ Integration ซึ่งมีความหมายไปในทำนองเดียวกันกับการผสมกลมกลืน (Assimilation) กล่าวคือเป็นการที่กลุ่มสังคมที่มีวัฒนธรรมต่างกันรับเอาวัฒนธรรมต่างกัน รับเอา วัฒนธรรมที่ไม่ใช่ของตนเข้ามาปฏิบัติหรือพยายาม ทำให้เกิดการรับเอาวัฒนธรรมของตนไป ปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมของสังคมอื่น หากการรับเอามีความเข้มข้นมากจนแทบผสาน เป็นเนื้อเดียวกันเรียกได้ว่า เป็นการผสมกลมกลืน

คิวเบอร์ กล่าวว่า การผสมกลมกลืน หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีแนวโน้มที่จะหมดสิ้นไป ส่วนวินคกล่าวว่า หมายถึง กระบวนการที่ทำให้กลุ่มชนที่มีภูมิหลังต่างกันแต่อยู่ในบริเวณเดียวกัน เกิดมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน เพื่อยังผลให้เกิดความมีเอกภาพแห่งชาติขึ้นมา

ชาวไทยมุสลิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในสังคมไทยที่อยู่บนแผนที่ประเทศไทยแห่งนี้ เป็นเจ้าของแผ่นดินแห่งนี้ เช่น ชาวไทยอื่น ๆ มานานนับหลายศตวรรษ ในขณะเดียวกันความเป็นคนไทยของชาวไทยมุสลิมก็มีความแตกต่างจากชาวไทยทั่วไป ทั้งนี้เพราะชาวไทยมุสลิมต้อง อยู่บนครรลองของวัฒนธรรมอิสลามอันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและกล่าวได้ว่าอิสลามเป็น วัฒนธรรมที่แข็ง ไม่ยืดหยุ่นโอนอ่อนผ่อนตามค่านิยม ดังนั้นจึงเป็นวัฒนธรรมที่ยากต่อการทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

สำหรับสังคมไทยหากจะพิจารณาในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลัง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475 จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้นำนโยบายการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมมาใช้กับชาวไทยมุสลิมตลอดมา การอพยพชาวมุสลิมมาไว้ในภาคกลาง ในสมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จะทำให้ชาวมุสลิมกลายเป็นชนกลุ่ม

หนึ่งในภาคกลางสามารถลดกำลังชาวปัตตานีเพื่อป้องกันการกบฏนั้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินนโยบายนี้ต่อไป คือ พระองค์ให้อพยพคนไทยจากภาคกลางจำนวน 4,000 คน ลงมาอยู่บริเวณหัวเมืองทั้ง 7 ปรากฏว่าตอนปลายสมัยของพระองค์มีราษฎรไทยเป็นชนกลุ่มใหญ่ในหัวเมืองทั้ง 7 นโยบายนี้เรียกว่า วิธีผสมกลมกลืน (Assimilation)

การผสมผสานทางวัฒนธรรมก็คือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันซึ่งโดยปกติแล้วชนกลุ่มน้อยมีแนวโน้มที่จะรับเอาวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ไว้มากกว่าที่ชนกลุ่มใหญ่จะรับเอาวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เพราะวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่เป็นวัฒนธรรม โดยส่วนรวมของชนในชาติ แต่สำหรับชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในแง่เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีมีลักษณะพิเศษแตกต่างออกไปจากหลักเกณฑ์ที่ว่าข้างต้น กล่าวคือชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยมิได้ยอมรับเอาวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ ผลที่เกิดขึ้นก็คือสังคมชาวไทยมุสลิมแยกตัวอย่างโดดเดี่ยวจากสังคมไทย และชาวไทยมุสลิมต่างก็คบค้าสมาคมในหมู่ชาวไทยมุสลิมด้วยกัน ไม่พยายามที่จะผสมผสานกับชาวไทยพุทธ (ชาจิตภัยบุรุษพัฒน์, 2519 : 439)

ทางรัฐบาลไทยนั้นได้ดำเนินนโยบายผสมกลมกลืน (Assimilation) ชนกลุ่มน้อยมาโดยตลอด เว้นแต่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งใช้นโยบายเน้นหนักไปในเรื่องชาตินิยม (Nationalism) ซึ่งพยายามกลืนชาติ (Effacement) ค่อนข้างหนักตลอดมาจนกลายเป็นนโยบายต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน และในขณะเดียวกันเราก็ได้เห็นขบวนการเคลื่อนไหวได้ต่อต้านนโยบายของรัฐบาลไทยจากฝ่ายมุสลิมมาโดยตลอดเช่นกัน

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. 2481 นโยบายที่รัฐบาลโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในขณะนั้นก็คือ "นโยบายสร้างชาติ" การสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำเนินการโดยวิธีการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม การกำหนดรัฐธรรมนูญหรือธรรมเนียม โดยการออกและประกาศใช้พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยต้องปฏิบัติตาม พ.ศ. 2484 และบรรดากฎกระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเมื่อ 29 กันยายน 2485 ตลอดจนการประกาศใช้ "วีรกรรมของชาติ" 14 ข้อ ใน พ.ศ. 2487

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ในมาตรา 5 จึงได้รับให้รัฐบาลสามารถออกพระราชกฤษฎีกาได้กรณีหนึ่งคือ "ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทยและพุทธศาสนา" อันเป็นการแสดงถึงการที่รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงศรัทธา การนับถือศาสนาอิสลามของชาวไทยมุสลิมใน

ประเทศไทย การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัตินั้น ยังได้กำหนดไว้ทั้งคนไทยและคนต่างด้าว ทั้งนี้เพื่อจะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความมีเอกลักษณ์ไทยทางด้านวัฒนธรรมให้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นจริงเป็นจัง ซึ่งปรากฏว่าข้อกำหนดในพระราชกฤษฎีกาจึงเป็นสิ่งที่ขัดกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะคนจีนและคนมุสลิม ประชาชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ไม่สามารถจะปฏิบัติตามได้ เช่น “ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติและพุทธศาสนา” ปรากฏว่าชาวมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้ และที่กระจัดกระจายอยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย ไม่สามารถเปลี่ยนความศรัทธาในศาสนาอิสลามมาเป็นพุทธศาสนาได้ จึงได้ก่อเหตุร้ายขึ้นทันทีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะกลับมามีอำนาจอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2490 เพราะเกรงว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะนำนโยบายวัฒนธรรมกลับมาใช้อีก หนึ่งสัปดาห์ อับดุลกาเดร์ กล่าวในคำแถลงการณ์ว่า (บุปผา ทรัพย์สภาพกุล , 2529 : 77 , 33)

พวกเราชาวมลายูและอิสลามพากันรู้สึกว่าคุณบีบคั้นและถูกกดขี่ ก็โดยที่ถูกละเมิดให้สอนภาษาและศาสนา (ภาษามลายูและศาสนาอิสลาม) ให้สอนศาสนาพุทธ ให้ชื่อเป็นภาษาไทย พูดภาษาไทย ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของไทย ไม่ต้องระแวงและสงสัยเลยว่า นโยบายทั่วไปของรัฐบาลไทยมีเจตนาจะแปลงคนมลายูอิสลามในประเทศของเขานั้นให้กลายเป็นคนไทยพุทธที่แท้เสียให้จงได้ (พระยารัตนภักดี , 2509 : 45-49)

นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ประกาศใช้มีหลายลักษณะ อาทิ การละทิ้งวัฒนธรรมเดิมที่ไม่เหมาะสม การยอมรับความเป็นไทยและเกิดความนิยมไทย การสร้างค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีแบบตะวันตก เป็นต้น

นโยบายดังกล่าวได้ออกมาในรูปแบบต่าง ๆ กล่าวคือ ให้เปลี่ยนชื่อ นามสกุล เป็นแบบไทย ๆ การให้เรียนภาษาไทยในโรงเรียนมากขึ้น การห้ามไม่ให้สตรีไทยสมรสกับคนต่างด้าว การส่งเสริมค่านิยมพุทธศาสนา ฯลฯ

จากลักษณะของนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าวรัฐจึงได้เร่งรัดให้ประชาชนชาวไทยมีวัฒนธรรมและศีลธรรมประจำใจด้วยการส่งเสริมพุทธศาสนา โดยการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มีการเร่งรัดให้ประชาชนชาวไทยหันมานับถือพุทธศาสนา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงกับปรารภว่า “เมืองไทยเป็นของคนไทยมิควรจะให้คนศาสนาอื่นอยู่” ทำให้ชาวมุสลิมในประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง (พระยารัตนภักดี, 2509 : 46)

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมามีอำนาจหลังจากการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2481 ได้นำเอาลัทธิชาตินิยมเข้ามาใช้และมีผลกระทบต่อชาวมาเลย์มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมากเกิดความรู้สึกแปลกแยกออกไปและผัดพ้องกับระบอบการปกครองความคิดที่กระทบอย่างใหญ่หลวงต่อความรู้สึกของชาวมาเลย์มุสลิมซึ่งมีผลต่อรัฐบาลไทย (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2525 : 6)

2. การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาที่อยู่ในชั้นวิกฤตมีจุดอ่อนแหลมเกิดขึ้นหลายทางทั้งด้านการเมืองซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรัง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัญหาที่น่าวิตกมาก อิทธิพลของศาสนาซึ่งชาวไทยมุสลิมยึดมั่นและพฤติกรรมที่เคร่งครัดหรือพิธีกรรมทางศาสนาทำให้เกิดทัศนคติและท่าที มีการแยกตัวจากประชาชนของวัฒนธรรมอื่น จึงเกิดเป็นลักษณะสังคมปิด ซึ่งเป็นบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการแยกตัวเองออกเป็นชุมชนทางการเมืองที่เป็นอิสระ ปัญหาอ่อนแหลมสำคัญดังได้กล่าวมาแล้ว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางราชการจะต้องมีนโยบายและกระบวนการผสมกลมกลืนเพื่อแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะวิธีนี้เท่านั้นที่จะเป็นวิธีการที่นุ่มนวลและน่าจะได้ผลมากที่สุด โดยนโยบายการผสมกลมกลืนจะถูกกำหนดจากส่วนกลาง ซึ่งประสบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง เพราะเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต ความเชื่อฐานมูลฐานและสภาพการณ์ดำรงชีพของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดจนปัจจัยที่มาจากภายนอกประเทศ ปัญหาเหล่านี้ทำให้นโยบาย และกระบวนการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมต้องซ้ำออกไป (สงคราม ชื่นภิบาล, 2517)

ความพยายามที่จะสร้างความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนต่างเผ่าพันธุ์กันเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของรัฐประชาชาติสมัยใหม่ สำหรับประเทศไทยนั้นแนวนโยบายแห่งรัฐที่จะสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นภายในรัฐได้ดำเนินการมาโดยตลอดและมีสถาบันที่สำคัญ ๆ 3 สถาบันเป็นสื่อ คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ พุทธศาสนาและระบบราชการ (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2525) ขนเผ่าหนึ่งที่ยังมีความริบร้อ และในบางทัศนะอาจจะเป็นการ "ปฏิเสธ" การประสมประสานเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยก็คือชาวมาเลย์มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เหตุผลที่สำคัญที่สุดของการ "ริบร้อ" หรือการ "ปฏิเสธ" นี้ ก็เพราะความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่าง วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา และ

ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างชนกลุ่มน้อยนี้กับประชาชนส่วนใหญ่ เท่านั้นยังไม่พอบริเวณที่ชาวมาเลย์มุสลิมเหล่านี้ตั้งภูมิลำเนาอยู่เป็นบริเวณที่ติดต่อกับ “โลกแห่งวัฒนธรรมมาเลย์” (The Malay Cultural World) พวกเขายังมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นกับประชากรส่วนใหญ่ของอีกโลกแห่งวัฒนธรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา ศิลปวัฒนธรรมและศาสนาติดกับชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ หรือเชื้อสายอื่น ๆ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภูมิภาคอื่นของประเทศ ซึ่งยินยอมนับเรื่องตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยไปแล้วอย่างสมบูรณ์ ยกเว้นแต่เรื่องศาสนา และส่วนปลีกย่อยบางประการทางวัฒนธรรมเท่านั้นที่เหลืออยู่ ความยึดมั่นผูกพันที่ชาวมาเลย์มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และวัฒนธรรม ตลอดจนศาสนาของตนนั้นเป็นเรื่องที่เป็นอุปสรรคต่อนโยบายผสมผสานประชาชนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ภายในประเทศของรัฐบาลอย่างยิ่ง แต่ในขณะเดียวกันอุดมการณ์แห่งประชาธิปไตยกำหนดให้ชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มมีสิทธิที่จะรักษาเอกลักษณ์ความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้ ตั้งแต่การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมานโยบายผสมผสานมักจะถูกกำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยของชาติเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติอุปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 หรือพระราชบัญญัติประกาศใช้กฎหมายครอบครัวและมรดกฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2489 ต่างก็ถูกกำหนดขึ้นโดยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่เข้าใจปัญหาและพื้นที่ภูมิหลังทางสังคมของชาวมุสลิมอย่างลึกซึ้งดีพอ ความพยายามที่จะ “อุปถัมภ์” จึงกลับกลายเป็นการเข้าไป “ก้าวก่าย” และ “ควบคุม” กิจกรรมทางศาสนาไปเป็นการสร้างความบาดหมางใจกัน แทนที่จะสร้างความสามัคคี ซึ่งย่อมนำไปสู่ปัญหาอื่นที่ตามมาอย่างไม่มีสิ้นสุด

สำหรับประชากรกลุ่มน้อย มุสลิมเชื้อสายมาเลย์ทางตอนใต้ของประเทศไทย ปัญหาที่เผชิญพวกเขาอยู่ในปัจจุบันและตลอดมาคือ จะเข้าร่วมทางการเมืองภายในรัฐที่มีรากฐานอยู่บนหลักการแห่งพระพุทธศาสนา พิธีกรรมของรัฐทั้งในรูปแบบและเนื้อหาสาระเป็นพุทธ ที่สำคัญที่สุดระบบข้าราชการมีอำนาจและความสามารถที่จะแปรเปลี่ยนคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและศาสนาตลอดจนสถาบันต่าง ๆ ของพวกเขาเพื่อให้ถูกต้องกับความต้องการของรัฐ กระบวนการ “ผสมผสานแห่งชาติ” นั้น ถ้ามองจากแง่มุมของชาวมาเลย์มุสลิมเท่ากับการล่มสลายทางวัฒนธรรม มองในแง่นี้รัฐจะไม่ได้ได้รับความสนับสนุนจากชนกลุ่มน้อยนี้ (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2525 : 10)

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้

รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางของอำนาจและอยู่ติดกับเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน สภาพทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่มีความไม่สงบ สภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง โดยเฉพาะความไม่เข้าใจกันและหวาดระแวงกันในความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนที่ฝังใจมาจากอดีต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวรัฐจึงกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะมาเป็นเวลานาน โดยในอดีตนั้นนโยบายที่กำหนดขึ้นมีลักษณะเป็นนโยบายที่มุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง ต่อมาในปี 2521 รัฐบาลจึงได้พิจารณากำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทุกเรื่องให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและให้นโยบายแต่ละด้านสนับสนุนซึ่งกันและกัน และได้มีการทบทวนพัฒนานโยบายมาแล้ว รวม 5 ฉบับ ดังนี้

1) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ. 2521

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อ 24 มกราคม 2521 เป็นนโยบายฉบับแรกที่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทุกเรื่อง มุ่งให้เกิดการประสานงานระหว่างส่วนราชการในการแก้ไขปัญหาของพื้นที่เป็นไปในทางเดียวกัน มีวัตถุประสงค์สำคัญคือให้เกิดความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ ปรับสภาพแวดล้อมทุกด้านให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ที่เห็นผลรวดเร็วขึ้นและสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศมุสลิม ในห้วง 10 ปีที่มีการดำเนินการตามนโยบายฉบับนี้ ปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จในระดับหนึ่งในการแก้ไขปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน การป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย และการแก้ไขปัญหการแทรกแซงจากต่างประเทศ โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับประเทศมุสลิมมิให้สนับสนุนขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 22)

2) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ. 2531

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อ 8 พฤศจิกายน 2531 เป็นนโยบายฉบับที่สองที่มีการกำหนดห้วงระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ. 2531-2535) เป็นผลมาจากการทบทวนนโยบายฉบับแรก และการประเมินสถานการณ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการสร้างความ

สามัคคี ความสงบ และความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยให้ความสำคัญเร่งด่วนลำดับแรกในการสร้างความเข้าใจ ลดความหวาดระแวงด้วยการยอมรับในความแตกต่าง และให้เกียรติซึ่งกันและกัน เน้นการดำเนินงานมวลชน ให้ผู้นำมุสลิมมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม ใช้แนวทางสันติและปฏิบัติแนวทางรุนแรง ในขณะที่ให้การเมืองนำการทหารในการรักษาความสงบในหัว 5 ปี ที่มีการดำเนินการตามนโยบายฉบับนี้ ปรากฏว่าได้รับผลอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมีการยอมรับและให้เกียรติต่อกัน สภาพทางการเมืองเปิดกว้างให้ผู้นำมุสลิมมีบทบาททางการเมืองนำการทหาร มีความคืบหน้าในระดับที่สลายขีดความสามารถของ ขจก. จนไม่สามารถใช้กำลังขนาดใหญ่ได้อีกต่อไป สำหรับความสัมพันธ์กับต่างประเทศที่เกี่ยวกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เปลี่ยนแปลงไปในทางสร้างสรรค์มากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาการสร้างเอกภาพทางความคิดระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ และการพัฒนาที่ยังล่าช้า (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 22-23)

3) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ. 2537

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อ 7 มิถุนายน 2537 เป็นนโยบายที่มีหัวระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี ต่อเนื่องจากฉบับที่สอง ซึ่งได้ทบทวนขึ้นใหม่เพื่อให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเพื่อให้มีการปรับการดำเนินงานตามนโยบายให้ความสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว และตรงกับสาเหตุของปัญหามากขึ้น โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เป็นงานสำคัญเร่งด่วนเพื่อให้พลังการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง ในขณะเดียวกันจะรักษาเสถียรภาพของแนวทางการแก้ไขปัญหาทางการเมือง และสังคมจิตวิทยาที่ดำเนินงานมาในแนวทางที่ถูกต้องแล้วให้ดำเนินต่อไปอย่างมั่นคง รวมทั้งการระดมพลังและความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการรักษาความสงบเรียบร้อยและลดความขัดแย้งที่มีอยู่ในสังคม รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เพื่อรักษาบรรยากาศของความเข้าใจและความพร้อมที่จะรับการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการทุกด้านหนุนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปได้อย่างถาวร ในหัวของการดำเนินนโยบายที่ผ่านมา ปรากฏว่ามีการดำเนินการตามนโยบายมีผลคืบหน้าอย่างน่าพอใจในทุกด้าน แม้ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มามีผลกระทบ และเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานตามนโยบาย ทำให้เกิดความล่าช้า และชะงักงันของการดำเนินงานในบางโครงการ แต่ในภาพรวมการดำเนินงานตามนโยบายมีความต่อเนื่อง และมีระดับของพัฒนาการเป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาสังคมจิตวิทยาที่ยังดำรงอยู่ ปัญหาความยากจนและความไม่เป็นธรรมในสังคมที่เกิดจากการพัฒนาที่ยังไม่กระจายผลได้จากการพัฒนาให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ปัญหาภาพลักษณ์ความไม่สงบ และปัญหายาเสพติดที่รุนแรงขึ้น (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 23)

4) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี พ.ศ.2542-2546

ปัจจุบันสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงไป ที่สำคัญคือสังคมเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม จนทำให้สังคมมีความแข็งแกร่งขึ้น เป็นสังคมที่ใช้เหตุผล ไม่ใช่ความรุนแรง มีความเข้าใจและยอมรับในวิถีชีวิตที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ปัญญาชนรุ่นใหม่ และนักการเมืองรุ่นใหม่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่นอกจากนี้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ส่งผลกระทบต่อสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มมากขึ้น

ในสภาวะดังกล่าวนี้ภาครัฐจะต้องทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะเรียนรู้เตรียมการปรับทัศนคติ และปรับตัว เพื่อรองรับในการแก้ปัญหาและพัฒนาไปพร้อมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมคิด และร่วมทำในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน

การดำเนินการตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติที่ผ่านมาทำให้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เดิมอยู่ในสภาวะที่ไม่สงบ มีปัญหาสังคมจิตวิทยาที่สำคัญคือ ความไม่เข้าใจและความหวาดระแวงระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมีปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบันถือได้ว่าประสบผลสำเร็จในการพัฒนาที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ และเห็นพ้องต้องกันในการก้าวไปสู่บริบทใหม่ของความมั่นคง และการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะบังเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและถาวร นโยบายความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ และนโยบาย 19 ข้อ คือ (วชิระ อธิภาสน์, 2546 : 24)

1) วัตถุประสงค์

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่รวดเร็วและซับซ้อนเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพื่อรองรับกับกติกาใหม่ของสังคมตามรัฐธรรมนูญที่จะเป็นกติการ่วมกันในอนาคต จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในพื้นที่ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา บนเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังนี้ (วชิระ อธิภาสน์, 2546 : 25)

1.1) เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนและสังคมทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศและรู้เท่าทันพร้อมที่จะปรับตัวบนเอกลักษณ์พื้นฐานวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการให้ความสำคัญในคุณค่าของความ

เป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันและสามารถอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นพลังร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม

1.2) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพคนและสังคม โดยปรับและพัฒนาสภาวะแวดล้อมทุกด้านให้สนับสนุนและรองรับการพัฒนาที่สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้พร้อมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ประชาชนมีความเสมอภาคในโอกาส เกิดความเป็นธรรมในสังคมอย่างทั่วถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จัดปัญหาความยากจนให้ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับผลการพัฒนาอย่างทั่วถึงมีภาวะทางสังคมจิตวิทยาที่เหมาะสมและเข้มแข็งให้เป็นดินแดนแห่งสันติสุขภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลายและเป็นพื้นที่น่าอยู่ น่าอาศัย น่าท่องเที่ยว และน่าลงทุน

1.3) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในพื้นที่ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะปัญหาความไม่สงบและปัญหายาเสพติดและร่วมพัฒนาโดยใช้พลังทางวัฒนธรรมมาเป็นพลังสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาสังคมให้สังคมมีความสงบร่มเย็น ป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งรุนแรง และบังเกิดสันติสุข

2) นโยบาย

2.1) การพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม

2.1.1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งทางจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญา

2.1.2) สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับทุกฝ่าย ให้เห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมอันเป็นจุดแข็งของสังคมที่เป็นพลังสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ตลอดจนสามารถทำงานร่วมกันเมื่อมีปัญหาหรือมีภัย

2.1.3) สรรหาและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะเหมาะสมสำหรับงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และโยกย้ายบุคลากรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมออกจากพื้นที่ รวมทั้งต้องมีมาตรการสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับบุคลากรที่ตั้งใจปฏิบัติงาน

2.1.4) ยกย่องคุณภาพชีวิตของคนยากจน และผู้ด้อยโอกาสให้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอที่จะดำรงชีวิต

2.1.5) สนับสนุนและให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นปัญญาชนและเยาวชน โดยเปิดโอกาสให้มีบทบาทในการนำสังคมและแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับเยาวชนในเรื่องการศึกษา และคุณภาพชีวิตตั้งแต่ระดับเด็กเล็ก และการเทียบวุฒิการศึกษาในทางศาสนา เพื่อศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น รวมทั้งการสมัครเข้าทำงาน

2.2) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม

2.2.1) เพิ่มและเร่งรัดการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ที่ดำเนินการมาอย่างถูกต้องแล้วต่อไป ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนต่างวัฒนธรรม บนพื้นฐานของการเคารพและยอมรับในความหลากหลายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี โดยสันติสุข

2.2.2) การให้ดำเนินวิถีชีวิต และการปฏิบัติตามหลักศาสนาเป็นไปโดยไม่มีอุปสรรค ปรับทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง และปรับกฎระเบียบของทางราชการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยทุกฝ่ายต้องศึกษาและเข้าใจคุณค่าของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็ง และใช้เป็นพลังเพื่อการแก้ไขปัญหาให้สังคมมีความมั่นคงที่ยั่งยืน

2.2.3) คุ้มครองและปกป้องวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่การประกอบอาชีพ และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชายเลน ประมงพื้นบ้านชายฝั่ง

2.2.4) เร่งรัดหารูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีของประชาชนเป็นพิเศษ จนถึงระดับอุดมศึกษา

2.2.5) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เมืองศูนย์กลาง และเมืองชายแดนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

2.2.6) เสริมสร้างโอกาสให้กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมการบริการ รวมทั้งสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน และส่งเสริมบทบาทธุรกิจเอกชนให้พร้อมรองรับการขยายตัวภายใต้โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ

2.2.7) ดำเนินนโยบายการเมืองนำการทหารต่อไป เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นอย่างถาวรในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2.8) เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตมุสลิมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิมอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งความร่วมมือในการลงทุนและการพัฒนาร่วมกันมากขึ้น

2.3) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาและร่วมพัฒนา

2.3.1) สนับสนุนให้หน่วยงานการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้มากขึ้น โดยจัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่

2.3.2) สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการรักษาประเพณีที่ดีงาม โดยการร่วมคิด ร่วมทำงาน และเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ร่วมกัน

2.3.3) สนับสนุนและเพิ่มบทบาทของประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.3.4) ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในเชิงป้องกันเชิงรุกโดยฝึกกำลังทุกฝ่ายสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม ชุมชนและครอบครัว และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน โดยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และมัสยิดหรือวัดร่วมกันปกป้องเยาวชนให้พ้นจากยาเสพติดและช่วยเหลือผู้หลงผิดให้ละเลิกและสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

2.3.5) ฝึกกำลังหน่วยทหารตำรวจพลเรือนอาสาสมัครในการป้องกันและปราบปรามอย่างเป็นเอกภาพ รวมทั้งการเตรียมกำลังสำรองกึ่งทหารไว้รองรับเมื่อทหารถอนกำลัง

2.3.6) จัดให้มีระบบการติดตาม และประเมินผลการแก้ไขปัญหา โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการติดตาม ประเมินผลให้มากที่สุด เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมคิด ร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน

2.4) การบริหารนโยบายฯ เพื่อให้บรรลุผลเป็นรูปธรรม จะต้องมีการบริหารนโยบายที่มีประสิทธิภาพและครบวงจร โดยมีการมอบหมายการดำเนินการที่ชัดเจน มีการจัดทำแผนปฏิบัติการรองรับ กำหนดลำดับความสำคัญของการดำเนินการ มีการระดมความคิดและประสานการดำเนินการของทุกฝ่ายในสังคม เพื่อประโยชน์ในการแปรนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

5) นโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี พ.ศ. 2547

คณะรัฐมนตรีรับทราบตามที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรายงานคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 68/2547 เรื่องนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้การดำเนินงานในการแก้ปัญหาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสามารถยุติปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ และสร้างบรรยากาศให้เกิดความมั่นคงขึ้นในระดับที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร และกำลังรักษาความปลอดภัยอื่น ๆ มีเอกภาพและสามารถปฏิบัติงานในเชิงรุก อาศัยอำนาจตามความสามารถในมาตรา 10 และมาตรา 11 แห่ง พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 โดยความเห็นชอบของ ครม. จึงกำหนดนโยบายเป็นแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1) สถานการณ์

1.1) สถานการณ์โลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์หลังยุคสงครามเย็นก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ความขัดแย้งในเรื่องของความแตกต่างในสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา ตลอดจนอำนาจทางการเมือง และการทหารของกลุ่มคนทั้งในและนอกประเทศ สถานการณ์ทั่วไปได้

เปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพของการเผชิญหน้ากันของอภิมหาอำนาจของโลกที่ควบคุมกระแสโลกาภิวัตน์กับกลุ่มต่อต้าน ซึ่งได้ใช้ความเชื่อศรัทธา ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และความไม่เท่าเทียมกันในสังคมเป็นเงื่อนไข ทำสงครามกันในรูปแบบสงครามการก่อการร้าย อันมีผลกระทบต่อความมั่นคงในหลายภูมิภาค และรวมถึงพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2) สภาพทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วยยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ตั้งอยู่ตอนใต้สุดของประเทศมีพื้นที่รวม 6,79 ล้านไร่ หรือ 10,936 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 1.78 ล้านคน พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่พิเศษตามประกาศของรัฐบาลคือมีลักษณะพิเศษในด้านการดำรงชีวิตของประชาชน ทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีสังคม และวัฒนธรรม ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นสังคมมุสลิมที่ใช้วัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งมีวิถีชีวิตเฉพาะแตกต่าง ซึ่งจากความแตกต่างทำให้เป็นเงื่อนไขที่กลุ่มขบวนการนำมาอ้างเพื่อปลุกกระแสให้เกิดการต่อต้านอำนาจรัฐและการก่อความไม่สงบในรูปแบบต่าง ๆ ตลอด

1.2.1) สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อนและเงื่อนไขจากความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกื้อกูลให้กลุ่มขบวนการต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศแสวงประโยชน์จากการแอบอ้างศาสนาเข้าไปปลุกฝังอุดมการณ์ให้กับเยาวชน เพื่อสืบทอดในรุ่นต่อไป ประกอบกับสภาพพื้นที่พรมแดนไทย-มาเลเซีย ย่างต่อการหลบหนีหลังจากก่อเหตุร้าย ทั้งนี้ที่ผ่านมามีการก่อความไม่สงบมีลักษณะกระจายในหลายพื้นที่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะตอบโต้ ก่อทวน สร้างความสับสนต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งจะส่งผลด้านจิตวิทยาและความเชื่อมั่นของประชาชน

1.2.2) สำหรับปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากกระแสในตะวันออกกลางต่อต้านชาติตะวันตก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา อาจทำให้กลุ่มก่อการร้ายเข้ามาแสวงประโยชน์จากสถานการณ์ในภาคใต้

1.2.3) เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีสาเหตุมาจากกลุ่มขบวนการต่าง ๆ กลุ่มอิทธิพลการเมือง และการไม่สามารถแก้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นซ้ำซากอันเป็นการบ่อนทำลายอำนาจรัฐ สำหรับการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ต้องพบอุปสรรคคือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงยากต่อการแก้ไขและทำให้เกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้น

1.2.4) จากการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในปัจจุบันยังมีลักษณะต่างหน่วยต่างทำ การบังคับบัญชาและการติดต่อสื่อสารขาดประสิทธิภาพ การทำงานเป็นไปในลักษณะตั้งรับ

ไม่มีการปฏิบัติงานในเชิงรุก ทำให้ข้าราชการเสียขวัญ ประชาชนไม่มั่นใจ ฉะนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในการฟื้นฟูความเชื่อมั่นของข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนจึงต้องเร่งทำลายโครงสร้างของกลุ่มขบวนการต่าง ๆ ให้รัฐสามารถพัฒนาและสร้างสันติสุขในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.3) รัฐมีเป้าหมายให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขบนเอกลักษณ์เฉพาะของศาสนาและวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม องค์การของรัฐปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วยการสนับสนุนของประชาสังคม ภายใต้มาตรการป้องกันตนเอง การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ไม่เอนเอียงต่อกลุ่มใดฝ่ายใดและโดยสันติวิธีให้ทุกคนยึดถือความสงบสุขของประชาชนเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติการทั้งปวง ด้วยการให้ความสำคัญและให้เกียรติในความเท่าเทียมกันของทุกกลุ่มชน ทุกศาสนา ประชาชนในพื้นที่มีโอกาสและบทบาทในการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม เพื่อปกป้องวิถีชีวิตของคนในสังคมจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงและแรงกดดันทั้งภายในและภายนอก

1.4) เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเข้าเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้น้อมนำพระราชเสาวนีย์มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ คือ คนได้ส่วนใหญ่เป็นคนดีน่ายกย่องมีความเป็นธรรม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นควรสร้างความเข้าใจและพยายามสื่อสารให้เข้าใจปัญหาที่แท้จริง และวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2547 ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้น้อมนำพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติคือ ทรงห่วงใยปัญหาในภาคใต้และทรงแนะนำให้ทุกฝ่ายทำความเข้าใจปัญหาพยายามเข้าถึงประชาชนและร่วมกันพัฒนา

2) วัตถุประสงค์

เพื่อยุติสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ให้ได้โดยเร็วปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศให้เกิดความมั่นคงภายในให้อยู่ในระดับที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ภายในระยะเวลา 3 ปี

3) นโยบาย

บูรณาการปฏิบัติงานของทุกองค์กรในการป้องกันและต่อต้านการก่อความไม่สงบ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้วยความเข้าใจและเข้าถึงประชาชน ปฏิบัติงานในเชิงรุกเสริมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

4) การปฏิบัติ

4.1) ในการยุติปัญหาความไม่สงบจะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยรวดเร็ว หลีกเลี่ยงการปฏิบัติใดที่จะก่อให้เกิดสถานการณ์ยืดเยื้อและรุนแรงยิ่งขึ้นในการดำเนินการ

ดังกล่าว จะต้องกลับมาเป็นฝ่ายรุกทางการเมืองเอาชนะทางแนวความคิด โดยพยายามลดระดับแนวความคิดของกลุ่มหัวรุนแรงให้เป็นสายกลาง เอาชนะกลุ่มอิทธิพล 3 ฝ่าย ได้แก่ กลุ่มข้าราชการที่ประพฤติดีชอบ กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น และกลุ่มอิทธิพลนักการเมือง รวมถึงการปฏิบัติทั้งสิ้นที่ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสำคัญร่วมในการเป็นคนไทย มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของประเทศและได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกัน การรุกรทางด้านสังคมจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติทั้งสิ้นที่ส่งผลให้ประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่าที่มีความแตกต่างและหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และร่วมกันพัฒนาประเทศ

4.2) จัดเงื่อนไขและสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกแตกแยกของประชาชนในพื้นที่ที่เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกัน สาเหตุมาจากความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความรู้สึกถูกเอาเปรียบ และความแตกต่างของสถานะทางสังคม ป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบในวงราชการอย่างเฉียบขาด ทำลายการกดขี่ขูดรีด ผู้มีอิทธิพลและธุรกิจผิดกฎหมาย ทั้งสิ้น สร้างความรู้สึกที่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มีอิสระเสรีในการนับถือศาสนา ความเชื่อ และการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน

4.3) ดำเนินการเพื่อให้เกิดการประสานประโยชน์ และอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชนในสังคมที่มีความแตกต่างในด้านเชื้อชาติ ศาสนาและความเชื่อ สร้างที่ว่างให้กับวัฒนธรรมและสังคมอิสลาม ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยโดยส่วนรวม เพื่อให้ประชาชนและสังคมไทยมีการยอมรับความแตกต่างของสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น

4.4) ส่งเสริมการดำเนินตามวิถีชีวิตที่เป็นไปตามวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์และการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ เคารพในวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อทางศาสนาของประชาชนในท้องถิ่น และให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชนที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้ ก็เพื่อช่องทางในการติดต่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันให้มากขึ้น

4.5) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐในทุกด้าน การปฏิบัติงานใด ๆ จะต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้

4.6) การสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา สื่อสารมวลชน และองค์กรภาคเอกชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วางแผน และดำเนินการในการแก้ไขปัญหา

4.7) ปฏิบัติต่อกลุ่มแนวร่วมที่หลงผิดหรือผู้กระทำผิดอย่างเพื่อนร่วมชาติ โดยใช้กระบวนการทางกฎหมายมาเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา